

תפארת רפאל

מיסודו של הראשון לציון מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

עלון תורה והלכה לכל בני המשפחה

יוצא לאור ע"י תלמוד תורה ומפעלי חסד
"תפארת רפאל" **"עטרת שרה"**
ע"ש רבי רפאל זכובי בן פינחס זצ"ל ע"ש מנ"י שרה זכובי בת דינה ע"ה
נוסדו בשנת תשכ"ז (1967) בתל אביב

פְּרָשַׁת: וַיּוֹשֶׁב

עֲלוֹן מִס': 1,881 | תשפ"ב

ליקט וערך: הרב רפאל זכובי שליט"א
רב בק"ק "תפארת רפאל" תל-אביב

העלון נוסד בשנת תשמ"ה (1985)
בידי הרב שלמה זכובי שליט"א

הָאוֹר מוֹל הַחוֹשֶׁךְ - אֵין אֶצְלָנוּ מַעֲשִׂים בְּמַחְשָׁךְ!

הנוכה בפתח, ימי האורה. "חושך, זו מלכות יוון" אמרו חז"ל ואנו מגרשים את החושך בנרות החנוכה. מהו חושך זה של מלכות יוון, ומה משמעות האור, לו נמשלו התורה והמצוות: "אורה" זו תורה, **"כי נר מצוה ותורה אור"**.

מסופר בגמרא (ברכות כח:): - כשחלה רבן יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. אמרו לו: "רבנו, ברכנו!" אמר להם: "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם!". אמרו לו תלמידיו: "עד כאן, ותו לא?" והרי מורא שמים צריך להיות מוטל על האדם הרבה יותר ממורא בשר ודם! אמר להם: "והלואי שיהא כמורא בשר ודם! תדעו, שכשאדם עובר עבירה, אומר: שלא יראני אדם!".

ידוע הסיפור באפלטון, הפילוסוף היווני הגדול שרוממות המוסר הצרוף בגרונו, שלמות המידות וטוהר הרגשות. יום אחד מצאווהו תלמידיו בקלונו, במעשה תועבה שהטיף להוקיעו. לא התבלבל, ואמר: "כשאני עושה זאת, איני אפלטון"...! **צדקיהו מלך יהודה** ראה את נבוכדנצר מלך בבל תולש אברים מארנבת חיה ונוגס בהם, כשהם נוטפים דם. מה הייתה תגובת נבוכדנצר? השביע את צדקיהו שלא יספר על כך!... **בעולם "הנאור"** זה הפך לקו מנחה: **היה חיה באוהל לך, ואדם בצאתך**. כשמרצה ידוע נתפס בקלונו, באורח חיים המנוגד בתכלית לכל מה שהטיף, אמר: "מה יש? האם מרצה לגיאומטריה חייב להיות משולש, ומרצה לביוולוגיה צריך להיות חיידיק?"... זהו: "החושך, זו מלכות יוון". בחושך, כשלא רואים, הם נוהגים בטבעיות!... עליהם נאמר: **"תשת חשך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יצר"**, אלו רשעים שדומים לחיות שביער ופועלים בחסות החשיכה (בבא מציעא פג:). ביום הם מתורבתים ומהוקצעים. בלילה, בחושך, ברשות הפרט, מתגלה החייתיות בכיעורה!

"הוי המעמיקים מה' לסתר עצה, והיה במחשך מעשיהם, ויאמרו מי ראנו ומי יודענו" (ישעיה כט, טו). לא כאלה חלק יעקב! הרי כך פותח ה'שולחן ערוך': "כשישים האדם אל לבו כי המלך הגדול הקדוש ברוך הוא אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: **"אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו, נאם ה'!"** (ירמיה כג, כד) - מיד יגיעו אליו היראה וההכנעה בפחד ה' יתברך, ובושתו ממנו תמיד!" גם בחדרי חדרים נברך על המזון, נשמור על הכשרות, ולא ניגע בדבר מוקצה. **יהודים אנו, עשרים וארבע שעות ביממה!**

מסופר, שהגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד, היה לומד שמונה עשרה שעות ביממה. לא ביטל רגע! נועל היה נעליים בלא שרוכים, כי חס על חצי הדקה לרוכסם! אבל שלוש דקות ליום הקציב לעבור על כותרות העיתון, כדי להתעדכן בנעשה בעולם. וכיצד עשה זאת? לא בחדרו, לא בהחבא. פורש היה את העיתון על עמוד לימודו, קורא במהירות הבזק - ושב לתלמודו. שאלוהו: "מדוע בפרהסייה, לעין כל?" וענה נחרצות: "כדי להראות, שאם מותר - מותר לעין כל, ואם אסור - אסור גם בחדרי חדרים!"

זהו **האור** שאנו מציבים מול **החושך** של יוון! אין אצלנו מעשים במחשך! והרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל מצא לקח זה בפרשתנו! האחים הקדושים חשבו שיוסף מבקש לדחותם מירושתו הרוחנית של אביהם, כפי שנידחו ישמעאל ועשיו. התקוממו, ודנהו למיתה. בהסכמת כולם. ואז התנגד יהודה: **"מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו"**. לאמר: אם חייב הוא מיתה - למה בהחבא, למה להסתיר ולכסות! מעשה בהחבא מעשה פסול הוא, ויש להימנע מעשייתו! **זה אחד מלקחי החנוכה: גירוש החושך, העלאת האור!**

ועשה לו כתנת פסים (לז, ג) - "פסים" מלשון פיוס. שיעקב אבינו הבחין הקפדת האחים על יוסף, וכדי לפייסו עשה לו כתונת זו. (חזקוני)

הבנור רק אין בו מים (לז, כד) - "אין בו" ראשי תיבות אבל נחשים ועקרבנים יש בו. (החיד"א)

יאמר יהודה אל אחיו מה בצע (לז, כו) - "בצע" ראשי תיבות בוקר, צהרים, ערב. שיהודה טען להם איזה טעם יהיה לנו בשלוש התפילות של כל יום שאנו מתפללים אם נהרוג את אחינו?!

בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו מעליך ותלה אותך על עץ (מ, יט) - מעשה בתערוכה של ציירים שהוצגה בה תמונה של אדם מחזיק סל פירות, והייתה התמונה ממשית עד שהיו העופות סבורים שאלה הם פירות והיו עטים עליהם לאוכלם. תמונה זו עוררה התפעלות ונקבע פרס גבוה למי שימצא בה חסרון. בא פיקח אחד ואמר: "אמנם הפירות מוצלחים, אולם האדם המחזיק בסל אינו מוצלח. אילו היה גם האדם נראה חי, היו העופות מתיראים מפניו"... וקיבל את הפרס. **גם כאן**, כשסיפר שר האופים ליוסף, כי העוף אכל מן הסלים אשר על ראשו, למד מזה שאדם זה אינו נחשב עוד לחי, שהעוף היה מתירא מאדם חי ולא היה אוכל מעל ראשו, לפיכך פתר לו את חלומו למיתה... (מהר"ם שפירא)

חנוכה: "פתילות ושמיים שאין מדליקים בהם בשבת, מדליקים בהם בחנוכה" (שבת כא). **הנר רומז ליהודי**, ככתוב: "נר ה' נשמת אדם". אפילו יהודים שהשבת אינה מעוררת את נשמתם ואין לה השפעה עליהם, בכוחו של חנוכה לעוררם. שכן גם בימי החשמונאים היו רבים מן היהודים במדרגה רוחנית שפלה מאוד, ואף-על-פי-כן הושיע אותם הקב"ה, ובבת אחת התעוררה בהם התעוררות גדולה. (רבי מנחם-מענדל מקוצק)

"מצוותה עד שתכלה רגל מן השוק" (שבת כא). המצווה של נר חנוכה צריכה להשפיע על היחיד עד "שתכלה רגל מן השוק" - שתעקור ממנו את ההרגלים הגשמיים ואת המידות הגסות שבהם הוא קשור בתוך ה"שוק", בתוך העולם החומרי. (חידושי הרי"ם)

וימצאהו איש והנה תעה בשדה (לז, טו) - "זה גבריא"ל" (רש"י). ה"דברי חיים" מצאנו, פנה פעם לחסיד שהתבקש על ידו לסייע לעני, אלא שהוא דחהו מלפניו וטען שעסוק הוא בתורה, וכך אמר לו: "מדוע כאן דורשים חז"ל שהאיש הוא גבריא"ל, ואצל יעקב שנאבק עמו איש אומרים שהוא שרו של עשו? הרי בשניהם כתוב איש ומדוע מחלקים ביניהם? אלא שכאן כשראהו תועה ובא לסייע לו - הרי זה מלאך, ואילו שם אצל יעקב, ביקש יעקב שיברכו, ואמר לו המלאך "צריך אני לומר שירה", איש כזה שרו של עשו הוא..."

מושגים ביהדות

כסלו

כ"א בכסלו, מצוין במגילת תענית **ביום שמחה**, משום ששמעון הצדיק לבוש בגדי כהונה הצליח לבטל את גזרתו של אלכסנדר מוקדון, להחרים את ירושלים על פי בקשת השומרונים, לאחר שנפגשו באנטיפטסרס (תל אפק).

בכ"ד בכסלו ג'ת"ח, החלו "שבי ציון" בירושלים לבנות מחדש את **בית המקדש השני**. למחרתו, נחנך המזבח התיצון והחלו להקריב עליו קרבנות. הבנייה נמשכה ארבע שנים עד ג'תי"ב. שנה לאחר סיום הבנייה, עלה עזרא הסופר. בכ"ד בכסלו תרס"ה (1904), נפטר **רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל** (בעל ה"שדי חמד") מגדולי האחרונים.

בכ"ה בכסלו ג'תרכ"ב, עלו החשמונאים לירושלים, לאחר תבוסת היוונים, וטיהרו אותה מגילוליה, באותו יום הדליקו נרות בחצרות קדשך. ולזכר נס זה, מתחילים ביום זה להדליק את נרות החנוכה ח' ימים.

בכ"ה בכסלו תרע"ח (1917), כבשו הבריטים את ירושלים מידי התורכים, וכך בא הקץ לסבלם של יהודי ארץ ישראל במלחמת העולם הראשונה.

סיפור השבוע

האב ובנו לומדים בחלום

מה החלום הזה אשר חלמת (לז, י) - מעשה שסיפר **מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל**, שאירע בזמנינו, כאשר משפחה שאינה שומרת תורה ומצוות יצאה לטייל לחו"ל. לפתע איבד האב שליטה על רכבו והדרדר לתהום. האב נהרג במקום, והאם ובניה איבדו את הכרתם. עובר אורח שהבחין בתאונה הזעיק עזרה, האם ובניה הובהלו לבית החולים במצב קשה ביותר. מרוב צערה ואבלה של האם על בעלה המנוח, נדרה שאם היא וילדיה יחלימו, **היא תחזור בתשובה ותשלח את בניה לתלמוד תורה**. ואכן, ברוך רופא חולים נרפאו האם ובניה, והאם קיימה את נדרה ושלחה את בניה לתלמוד תורה. הבן הגדול שלמד בהתמדה רבה לקראת המבחן בגמרא, התקשה בלימוד כיוון שמעולם לא למד גמרא, והיה זקוק לעזרה, ומתוך דאגתו מרת ליבו בכה ונרדם. והנה לפתע הוא רואה את אביו בחלום, והאב סיפר לו שגם הוא לומד את המסכת שלומד הבן. הבן להפתעתו שואל כיצד יתכן, והרי מימך לא למדת גמרא? עונה לו האב כי מיום שנכנסת לתלמוד תורה, גם אני זוכה ללמוד תורה בגנוי מרומים בבחינת "**ברא מזכה אבא**". אמר לו הבן בחלום, אני דואג מהמבחן וזקוק לעזרה דחופה. ענה לו אביו, אעזור לך, ושניהם למדו יחד את הגמרא בחלום. הבן התעורר מחלומו ולהפתעתו נוכח שהוא מבין היטב את דברי הגמרא. סיפר הבן לאימו את חלומו, ואמר לה שבטוח יצליח במבחן עקב שלמד עם אביו. וכך היה, הילד קיבל את הציון המירבי במבחן.

יוסיף חֲכָמָה

ברכת הדלקת נרות חנוכה

בנוסח הברכה של נרות חנוכה, קיימות שתי גרסאות: יש אומרים "להדליק נר חנוכה" ויש שמוסיפים "להדליק נר של חנוכה", לכאורה אין הבדל בין שתי הגרסאות חוץ מאשר שינוי לשון בתחביר, ומשמעות הברכה היא להדליק את הנר של חנוכה. אולם, אם נשים לב, שם העצם 'נר' נכתב תמיד במקרא בלשון זכר, אבל בלשון חכמים פעמים זכר ופעמים נקבה, ועמדו על כך התוספות בקידושין ובחגיגה, אך גם בלשון חכמים נר סתם או נר של שבת - לעולם זכר, ורק נר חנוכה - הוא בלשון נקבה. הסיבה היא מפני שהנר נסמך לשם חנוכה שהיא לשון נקבה, ומפני חשיבותה גם הנר הופך ללשון נקבה. לפי זה עדיף לברך "נר חנוכה", כדי שהנר יסמך לחנוכה, בלי להוסיף את תיבת "של", ויש גרסה שמחברת את ה'של' אל 'חנוכה': "שלחנוכה".

השבת מוציאים 3 ספרי תורה וקוראים בהם - פרשת השבוע, קריאת חנוכה, וקריאת ראש חודש. וסימנך "רַחֵשׁ לְבִי דְבַר טוֹב אִמְרָ אֲנִי מַעֲשֵׂי לְמַלְךְ" (תהילים מה, ב) "רַחֵשׁ" ראשי תיבות - ראש חודש, חנוכה, שבת. וכן אומרים ברכת המזון השלם - על הניסים, רצה והחלצינו, יעלה ויבוא. (הגר"ע יוסף)

יוסיף דַּעַת

נס חנוכה בתורה

תמיהה ידועה היא, מדוע לא נזכר נס חנוכה במשנה, ואילו על נס פורים התחברה מסכת שלמה, היא מסכת מגילה? בספר "יד נאמן" שנדפס בסלונים תקס"ד מביא קושיה זו ומציין שחנוכה מוזכר כלאחר יד בכמה מקומות בש"ס, מכיוון שבמצוות חנוכה יש חביבות מיוחדת והיו נזהרים בה יותר ממצוות אחרות, לא הוצרך 'רבנו הקדוש' מחבר המשנה להנציח זאת במשנה, והדברים היו מפורסמים בזמן חיבור המשנה ואין עניינו נפלא משום אדם. יש מוסיפים על כך, שנס חנוכה היה הנס האחרון שנעשה לישראל קודם החורבן, שהרי נס פורים קדם לו במאתיים שנה, ועדיין היה הנס חביב עליהם ולא היה צריך להזכירו. החתם סופר כתב, שדומה חנוכה לציצית וגם עליה לא נכתבה משנה, כי הדברים היו מפורסמים. תירוץ נוסף ומעניין נאמר בשם ה'חתם סופר' מובא ב"טעמי המנהגים", כי 'רבנו הקדוש' מחבר המשנה, היה מזרע דוד המלך ונס חנוכה נעשה על ידי החשמונאים שתפסו את המלוכה למרות שלא היו מזרע דוד, ולכן השמיט את הנס מחיבור המשנה. ודבריו נתמכים בדברי הרמב"ן על הפסוק "לא יסור שבט מיהודה", שזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני. כי היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות בישראל, ולמרות זאת, נענשו עונש גדול, כי כל ארבעת בני חשמונאי הזקן נפלו בידי אויביהם בחרב, כי מלכו ולא היו מזרע יהודה והסירו השבט והמחוקק לגמרי. רבים התרעמו על הסבר תמוה זה וכתבו שחלילה יצא כך מפי החתם סופר. ואחרים פירשו את דבריו באופנים שונים ופירשו כוונתו, שרבנו הקדוש עשה כן לשם שמים ולא מחמת כבודו וכבוד בית אביו. בשם רבי אברהם בן הגר"א מובא לתרץ, שנס חנוכה כבר הוזכר במגילת תענית שקדמה למשנה והייתה חשובה וקבועה בעם ישראל, ולא הוצרך רבנו הקדוש לחזור עליה במשנה.

הרבנים הגאונים שליט"א בהדלקת נרות חנוכה

הגאון הרב שמעון בעדני שליט"א
חבר מועצת חכמי התורה

הגאון הרב מאיר מאוזו שליט"א
ראש ישיבת "כיסא רחמים"

הגאון הרב שלום כהן שליט"א
ראש מועצת חכמי התורה

הגאון הרב דוד אבוהצירא שליט"א
המלוכ"ן בנם של קדושים

הגאון הרב משה מאיה שליט"א
חבר מועצת חכמי התורה

הגאון הרב ראובן אלבו שליט"א
חבר מועצת חכמי התורה

אימרת השבוע

"מקומו של השמש למעלה משאר הנורות ללמדנו, כי מי שעוסק בהדלקת 'נר ה' נשמת אדם" שבכל יהודי מתעלה למעלה". (הרמ"א)

הלכות מצוות הדלקת נרות חנוכה

- א. בתקופת בית המקדש השני** גזרו מלכי יוון גזרות על ישראל, וביטלו אותם מדתם, ולא הניחום לעסוק בתורה ובמצוות, ולחצונו לחץ גדול, ופשטו ידיהם בממונם, ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטימאו הטהרות. והיה צר מאוד לישראל מפניהם, עד שריחם עליהם ה' אלוקי אבותינו, והצילם מידם, וגברו בני חשמונאי הכוהנים הגדולים והרגום, והושיעו את ישראל מידם. והעמידו מלך מן הכוהנים, וחזרה המלכות לישראל, ונמשכה יותר ממאתיים שנה עד חורבן הבית השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום, היה זה ביום **כ"ה בכסליו**. ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור להדליק המנורה שבבית המקדש, אלא פך אחד של שמן שלא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו רבותינו שבדור ההוא שיהיו שמונה ימים אלו - החל מיום **כ"ה בכסליו והלאה - ימי שמחה והלל**. ומדליקים בהם נרות בכל לילה משמונת הלילות לפרסם הנס ולגלותו, וימים אלו נקראים "חנוכה". והם אסורים בהספד ובתענית. ואין מספידים בחנוכה אלא לחכם בפניו. **וגם הנשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה מפני שאף הן היו באותו הנס.**
- ב. זמן הדלקת נרות החנוכה הוא בצאת הכוכבים**, שהוא כרבע שעה אחר שקיעת החמה, לא מאחרים ולא מקדימים, ונמשך זמנה עד שתכלה הרגל מן השוק, דהיינו כמו חצי שעה אחר צאת הכוכבים. וצריך ליתן שמן בנרות שיעור שתדלוק חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ומכל מקום אם לא הדליק בתחילת הלילה, מדליק והולך כל הלילה בברכה, כל זמן שלא עלה עמוד השחר.
- ג. מצווה להניח נרות החנוכה בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס**, כדי שתהיה המזווה מימין, ונרות חנוכה משמאל, וכשהוא נכנס ויוצא, הרי הוא מוקף במצוות, וביחוד כשנכנס בטלית קטן מצויצת כהלכתה, אשר עליו יכון מה שאמרו: "והחוט המשולש לא במהרה ינתק".
- ד. נוסח הברכה הראשונה, "להדליק נר חנוכה"**, ולא "של" חנוכה. ואם טעה ובירך להדליק נר של חנוכה, יצא.
- ה. כל השמנים והפתילות כשרים להדלקת נר חנוכה**, ושמן זית מצווה מן המובחר, מפני שאורו צלול ביותר. ואסור להשתמש לאור נרות חנוכה, ואפילו תשמיש עראי, כדי שלא יהיו המצוות בזויות עליו, אך אחר שעבר זמן מצותה, שהוא חצי שעה משעת הדלקתה, מותר להשתמש לאורה.
- ו. מה שנוהגים במלאות שבעת ימי האבל לעלות לבית הקברות**, וכן ביום השלושים, אין לעשות כן בימי חנוכה, וכל שכן בראש חודש, שהרי מתעוררים לבכי ולמספד על יד הקבר, ולכן ידחו הביקור לבית הקברות לאחר ימי החנוכה.
- ז. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה**, כגון תפירה וסריגה, בעוד שנרות החנוכה שבבית דולקים, במשך חצי שעה מהדלקתם, והטעם הוא משום היכר להודיע שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה. ואין להקל להן בחצי שעה הראשונה של הדלקת הנרות, אבל בבישול ואפיה וצרכי אוכל נפש מותרות. האנשים אינם נמנעים משום מלאכה. **ונוהגים לאכול בחנוכה סופגניות** מטוגנות בשמן, וזכר לנס השמן של המנורה, וטעמים כצפיחית בדבש. ויש נוהגים להרבות במאכלי גבינה בימי חנוכה, וזכר לנס שנעשה על ידי "הודית".
- ח. מי שאין לו שמן שיספיק להדלקת כל שמונת ימי חנוכה**, אלא רק כדי הדלקה ללילה אחד, שהוא שיעור חצי שעה, אין לו לחלק את השמן שבידו לשמונה חלקים, כדי שידליק בכל לילה לפרסם הנס, אלא ידליק כשיעור בלילה ההוא ואם לא ישאר לו לכל שאר הלילות, אין בכך כלום, אנוס רחמנא פטריה.
- ט. מברכים ומדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת לפרסומי ניסא**, והוא מנהג ותיקין. אך אם אין עשרה בבית הכנסת, אין לברך על הדלקת נרות החנוכה, כי פרסומי ניסא לא שייך בפחות מעשרה. ואם ידוע שלאחר מכן יבואו עוד אנשים וישלימו למנין, ויראו את נרות החנוכה דולקות, רשאי השליח ציבור להדליק בברכה. ואף נשים, וקטנים שהגיעו לחינוך, מצטרפים לעשרה.

הזמנים לפי לוח "אור החיים" המבוסס על פסקי מרן הגר"ע יוסף זצ"ל

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
4:21	4:17	4:17	4:21
5:12	5:08	5:08	5:12
5:45	5:40	5:40	5:44

עלון השבוע מוקדש לעילוי נשמת מור סבינו הגדול רבי פינחס זביחי בן שמואל ז"ל נפטר ב-כ"ה כסלו ומרת סבתינו דינה זביחי בת רחל ויצחק ע"ה נפטרה ב-כו' כסלו תשל"ב ת.נ.צ.ב.ה

פְּרֵשֶׁת הַשְּׁבוּעַ

וַיֵּשֶׁב
(שבת מברכין)

הַפֶּטְרָה
כֵּה אָמַר
עֲמוּס ב'

תלמוד תורה לבנים
שיעורי תורה ויהדות לבנות
כולל ובית מדרש
כנסים תורניים
קירוב רחוקים
מכון הוצאת ספרים וחקר כתבי יד
דאגה לרווחת החיילים בצה"ל
עזרה לנוקמים
הדרכה רוחנית לעולים חדשים
מוקד עולמי לאמירת תהילים
שבועון תורני